

K PRÍPUSTNOSTI DOVOLANIA V CIVILNOM SPOROVOM KONANÍ

Vo vzťahu k dôvodu odmietnutia dovolania sťažovateľa ústavný súd uvádza, že najvyšší súd v podstate vytvoril nový dôvod prípustnosti dovolania, a to že nesprávne právne posúdenie sa musí týkať otázky, ktorá svojou povahou musí byť judikátórne stabilizovateľná, inak povedané, musí v sebe skrývať potenciál byť predmetom judikátórneho ustálenia. Vice versa, najvyšší súd zaviedol nový dôvod neprípustnosti dovolania, ktorým je taká špecifická povaha právnej otázky, že má za následok jej nestabilizovateľnosť v judikatúre. Uvedeným záverom však chýba opora v Civilnom sporovom poriadku. Najvyšší súd odmietnutím dovolania na základe takéhoto odôvodnenia odmietol poskytnúť sťažovateľovi súdnu ochranu v kvalite vyžadovanej čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, pretože nerešpektoval zákonné medze, v rámci ktorých sa sťažovateľ ako dovolateľ súdneho prieskumu domáhal (čl. 51 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky).

Najvyšší súd pri tomto dôvode odmietnutia dovolania v podstate naznačuje, že účelom dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku je výlučne tvorba ustálenej rozhodovacej praxe, čo by znamenalo, že v konaní o takom dovolaní sa vôbec neposkytuje ochrana základným právam a slobodám. To však nie je v súlade nielen s judikatúrou ústavného súdu (I. ÚS 336/2019), ale ani s podstatou súdnej ochrany, ktorou je ochrana subjektívnych práv. Účelom dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku v aktuálnej regulácii civilného procesu je teda nepochybne okrem zjednocovania judikatúry aj ochrana subjektívnych práv sporových strán.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. III. ÚS 405/2021 z 23. júna 2022)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa **K. P.**, zastúpeného advokátskou kanceláriou JÁNSKÝ & PARTNERS s. r. o., Štúrova 13, Nitra, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Cdo/132/2019 z 27. januára 2021 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Cdo/132/2019 z 27. januára 2021 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu a na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Cdo/132/2019 z 27. januára 2021 **zrušuje** a vec **vracia** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkové východiská

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 11. mája 2021 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu a na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) označeným v záhlaví tohto uznesenia. Sťažovateľ navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť súdu na ďalšie konanie.
2. V právnej veci navrhovateľky D. P. (ďalej len „navrhovateľka“) proti sťažovateľovi o určenie výživného na manželku vedenej na Okresnom súde Nové Zámky (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 6Pc/28/2017 okresný súd o návrhu navrhovateľky rozhodol rozsudkom č. k. 6Pc/28/2017 zo 7. septembra 2018 (ďalej aj „rozsudok okresného súdu“), ktorým zaviazal sťažovateľa platiť navrhovateľke výživné v sume 200 eur mesačne, a to vopred vždy do 15-teho dňa v kalendárnom mesiaci, počnúc dňom 22. novembra 2017 s tým, že zaostalé výživné za obdobie od 22. novembra 2017 do 31. decembra 2017 v sume 260 eur je sťažovateľ povinný platiť navrhovateľke v splátkach v sume 20 eur mesačne spolu s bežným výživným, počnúc dňom 1. októbra 2018. Súčasne rozhodol, že žiadny z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania, pričom sťažovateľa zaviazal zaplatiť okresnému súdu trovy štátu v sume 16,80 eur.
3. Proti rozsudku okresného súdu sťažovateľ podal odvolanie, ktoré odôvodnil odvolacími dôvodmi podľa § 365 ods. 1 písm. b), f) a h) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“). O podanom odvolaní rozhodol Krajský súd v Nitre (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom č. k. 8CoP/56/2018 z 24. januára 2019, ktorým rozsudok okresného súdu ako vecne správny potvrdil. O trovách konania rozhodol tak, že žiadny z účastníkov nemá nárok na náhradu trov odvolacieho konania.
4. Rozsudok odvolacieho súdu sťažovateľ napadol dovolaním, prípustnosť ktorého odôvodnil dovolacími dôvodmi podľa § 420 písm. f) a § 421 ods. 1 písm. b) CSP. O podanom dovolaní rozhodol najvyšší súd napadnutým uznesením, ktorým dovolanie sťažovateľa ako procesne neprípustné odmietol. Najvyšší súd dospel k záveru, že obsahom podaného dovolania boli v skutočnosti tvrdenia dovolateľa o tom, ako súdy nižšej inštancie nesprávne v jeho neprospech vyhodnotili vykonané dôkazy. Podľa dovolateľa konanie navrhovateľky spočíva v šikanóznom výkone práva, nerešpektovaní vykonateľného súdneho rozhodnutia a v neoprávnenom a zámernom zasahovaní do výkonu rodičovských práv povinného mali súdy nižšej inštancie vyhodnotiť ako konanie, ktoré je v rozpore s dobrými mravmi a na základe toho navrhovateľke právo na výživné s poukazom na § 75 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“) nepriznať. Podľa názoru dovolacieho súdu konštatovanie porušenia dobrých mravov je vždy výsledkom posúdenia vysoko individuálnych, jedinečných skutkových okolností každej prejednávanej veci, ktoré sú nezameniteľné s okolnosťami relevantnými v iných veciach, pretože kritériá na určenie porušenia dobrých mravov sú rozdielne v každej veci a odlišujú sa od prípadu k prípadu. Pokiaľ účelom § 421 ods. 1 písm. b) CSP zo širších hľadísk je to, aby sa vyriešením niektorej, dosiaľ ešte dovolacím súdom nevyriešenej právnej otázky vytvorila a ustálila rozhodovacia prax dovolacieho súdu, je namieste konštatovanie, že vyriešením takto vysoko individuálnej otázky sa ani nemôže vytvoriť ustálená rozhodovacia prax dovolacieho súdu. Pri posúdení a hodnotení zákonom ustanovených východísk na určenie porušenia dobrých mravov postupujú totiž súdy vždy diferencovane v každom konkrétnom prípade a nezotrvávajú na určitých striktných hraniciach. V takto individualizovanom rámci zovšeobecnenie neprichádza do úvahy.

II.

Argumentácia sťažovateľa

5. So záverom dovolacieho súdu sťažovateľ nesúhlasí, pričom v odôvodnení ústavnej sťažnosti priamo citoval relevantné časti svojho dovolania, z ktorých je podľa neho zrejmé, že v ňom poukazuje na nesprávne právne posúdenie veci spočívajúce v tom, že sudy nižšej inštancie mali zamietnuť návrh navrhovateľky na priznanie výživného, aplikujúc na daný skutkový stav ustanovenie § 75 ods. 2 zákona o rodine. Podľa názoru sťažovateľa je logické, že sa vo svojom dovolaní venoval aj opisu skutkového stavu, aby tak preukázal, že bola splnená hypotéza právnej normy (§ 75 ods. 2 zákona o rodine), ktorú mali konajúce sudy aplikovať.

6. V súvislosti s dovolacím dôvodom podľa § 421 CSP a formuláciou právnej otázky, od vyriešenia ktorej záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu, sťažovateľ poukázal na rozhodovaciu prax ústavného súdu (závery vo veciach sp. zn. I. ÚS 336/2019 a sp. zn. I. ÚS 51/2020).

7. Sťažovateľ považuje napadnuté uznesenie za neprípustné a porušujúce jeho základné právo podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

8. Najvyšší súd vo svojom stanovisku zotrval na správnosti záverov napadnutého rozhodnutia a navrhol, aby ústavný súd sťažnosti nevyhovel.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

9. Zúčastnená osoba v prípise doručenom ústavnému súdu uviedla, že ústavnú sťažnosť považuje za nedôvodnú. Podľa jej názoru „sťažovateľ nenaplnil § 421 CSP a neuviedol vo svojom dovolaní nič z toho, čo požaduje zákon na podanie dovolania v zmysle § 421 CSP“, z tohto dôvodu najvyššiemu súdu neostávalo iné, ako dovolanie odmietnuť. Nesúhlas sťažovateľa s rozhodnutiami súdov nižšej inštancie neznamena, že boli splnené zákonné dôvody na podanie dovolania.

III.3. Replika sťažovateľa:

10. Sťažovateľ nesúhlasí so stanoviskom najvyššieho súdu a tvrdí, že konanie navrhovateľky bolo a je v rozpore s dobrými mravmi, čo je predpokladom toho, aby súd aplikoval ustanovenie § 75 ods. 2 zákona o rodine a nevyhovel jej návrhu. Inštitút „dobrých mravov“ možno považovať za jeden z najdôležitejších súkromnoprávných inštitútov, ide o súkromnoprávny princíp (IV. ÚS 55/2011), a to najmä s ohľadom na § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka ako nosný pilier súkromného práva. Za „derivát“ princípu vyjadreného v § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka možno považovať aj § 75 ods. 2 zákona o rodine, ktorý limituje priznanie nároku osoby inak oprávnenej sa tohto nároku dožadovať v prípade, ak by priznanie (poskytovanie) výživného bolo v rozpore s dobrými mravmi. Podľa mienky sťažovateľa závery napadnutého rozhodnutia sú prejavom formalistického až arbitrálneho prístupu najvyššieho súdu k dovolaciemu konaniu, dôkazom čoho sú viaceré rozhodnutia ústavného súdu (napr. II. ÚS 89/2018, I. ÚS 336/2019, IV. ÚS 479/2020), ktorými bol ústavný súd nútený „skorigovať“ postup najvyššieho súdu. Aj v prípade sťažovateľa zvolil najvyšší súd rovnako

„prehnane odmietavý“ prístup k jeho dovolaniu, ktorým z dovolacieho prieskumu podľa § 421 CSP de facto vylúčil tie právne veci, ktorých spravodlivé rozhodnutie závisí od správnej aplikácie ustanovenia § 75 ods. 2 zákona o rodine. V prejednáwanej veci malo byť pre účely správneho a spravodlivého rozhodnutia na daný skutkový stav aplikované ustanovenie § 75 ods. 2 zákona o rodine a najvyšší súd odmietnutím dovolania porušil právo sťažovateľa na spravodlivý súdny proces.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu iba vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené, a tak z ústavného hľadiska neospravedlniteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, I. ÚS 117/05).

12. Z konštantnej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že do obsahu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy patrí aj ochrana, ktorá sa účastníkovi poskytuje v konaní o opravných prostriedkoch. Ak účastník konania splní predpoklady vyžadované zákonom pre poskytnutie ochrany v opravnom konaní, všeobecný súd mu túto ochranu musí poskytnúť (m. m. II. ÚS 78/05, II. ÚS 249/05).

13. Pri posúdení toho, či rozhodovanie vnútroštátnych súdov je zaťažené prílišným či nadmerným formalizmom, je nevyhnutné prihliadať na všetky okolnosti konkrétneho prípadu, pričom k porušeniu práva na prístup k súdu dôjde v prípade, že stanovené pravidlo prestane slúžiť cieľu právnej istoty a riadnemu výkonu spravodlivosti a stane sa z neho bariéra znemožňujúca strane sporu prejednať jej spor meritórne pred príslušným súdom (rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kart proti Turecku, sťažnosť č. 8917/05, rozsudok Veľkej komory z 3. 12. 2009, § 79 in fine).

14. Úlohou dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku je v prípade, že ním dovolateľ namieta nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom (tak ako to je aj v prípade sťažovateľa) riešenie zásadných právnych otázok, ktoré neboli vyriešené dovolacím súdom v jeho rozhodovacej praxi [§ 421 ods. 1 písm. b) CSP], prípadne zjednocovanie judikatúry [§ 421 ods. 1 písm. a) a c) CSP]. Aj z týchto dôvodov preto prípadné rozhodnutie najvyššieho súdu v dovolacom konaní presahuje hranice rozhodnutia inter partes, keďže má oveľa širší a všeobecnejší dosah pre aplikačnú prax všeobecných súdov.

15. Ústavný súd pre úplnosť zdôrazňuje, že sťažovateľ namieta porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu, ktoré je v demokratickej spoločnosti natolko favorizované, že pri jeho výkone neprichádza do úvahy (zo strany súdov) jeho zužujúci výklad a ani také formálne interpretačné postupy, následkom ktorých by mohlo byť jeho neodôvodnené obmedzenie, či dokonca popretie (I. ÚS 2/08, IV. ÚS 197/2010).

16. Z odôvodnenia napadnutého uznesenia vyplýva, že najvyšší súd odmietol dovolanie sťažovateľa z dvoch dôvodov: 1. dovolacie námietky sťažovateľa majú skutkovú, nie právnu povahu a 2. otázka rozporu s dobrými mravmi je v každom spore tak jedinečná, že tu ani nemožno očakávať, že by existovala ustálená judikatúra.

17. Sťažovateľ v dovolaní uviedol, že podľa jeho názoru „nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom, ale i súdom prvej inštancie spočíva v tom, že oba súdy nesubsumovali zistený skutkový stav pod... právnu normu vyjadrenú v ustanovení § 75 ods. 2 Zákona o rodine, v dôsledku tej skutočnosti, že konanie Navrhovateľky vo vzťahu k Povinnému nevyhodnotili ako konanie, ktoré by bolo v rozpore s dobrými mravmi, a teda nebol podľa názoru súdov

ani daný dôvod pre aplikáciu ustanovenia § 75 ods. 2 Zákona o rodine a zamietnutie návrhu Navrhovateľky na priznanie výživného z dôvodu, že by jeho priznanie bolo v rozpore s dobrými mravmi. Tento záver je však podľa Povinného nesprávny, keď z ustáleného skutkového stavu možno naopak prijať opačný záver.“. Zároveň sťažovateľ v dovolaní (strana 3 a 4) formuloval tri právne otázky, od vyriešenia ktorých záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu a ktoré podľa sťažovateľa dosiaľ neboli v rozhodovacej činnosti odvolacieho súdu riešené.

18. Z obsahu dovolania sťažovateľa vyplýva, že problém nastolený sťažovateľom v dovolaní sa jednoznačne týka právneho posúdenia, nie skutkovej stránky veci. Bytostnou súčasťou právneho posúdenia veci je skúmanie subsumovateľnosti ustáleného skutkového stavu pod ustanovenie právnej normy. Práve tento aspekt sťažovateľ v dovolaní (ako je to citované v predchádzajúcom odseku) nastolil a voči výsledku subsumpcie skutkového stavu zisteného v jeho veci pod § 75 ods. 2 zákona o rodine, ku ktorému dospel odvolací súd, vyjadril výhrady. Preto, keď najvyšší súd v bode 19 odôvodnenia svojho uznesenia uvádza, že „obsahom podaného dovolania boli v skutočnosti tvrdenia dovolateľa o tom, že súdy nižšej inštancie nesprávne v jeho neprospech vyhodnotili vykonané dôkazy“, ústavný súd je toho názoru, že ide o deformovanú interpretáciu skutočného obsahu dovolania sťažovateľa. Sťažovateľ v dovolaní zjavne kritizoval, že súdy nižšej inštancie v jeho neprospech právne posúdili (alebo inak „právne vyhodnotili“) ustálený skutkový stav. Sťažovateľ nenamieta, že bolo potrebné vykonať ďalšie dôkazy, ktoré sa nevykonali, nenamieta ani skutkové závery, ku ktorým konajúce súdy dospeli pri hodnotení vykonaných dôkazov, takže zjavne nejde o dovoláciu argumentáciu, ktorá by atakovala skutkovú stránku základného konania.

19. Vo vzťahu k druhému dôvodu odmietnutia dovolania sťažovateľa ústavný súd uvádza, že najvyšší súd v podstate vytvoril nový dôvod prípustnosti dovolania, a to že nesprávne právne posúdenie sa musí týkať otázky, ktorá svojou povahou musí byť judikátorne stabilizovateľná, inak povedané, musí v sebe skrývať potenciál byť predmetom judikátorneho ustálenia. Vice versa, najvyšší súd zaviedol nový dôvod neprípustnosti dovolania, ktorým je taká špecifická povaha právnej otázky, že má za následok jej nestabilizovateľnosť v judikatúre. Uvedeným záverom najvyššieho súdu však chýba opora v CSP. Najvyšší súd odmietnutím dovolania sťažovateľa na základe takéhoto odôvodnenia odmietol poskytnúť sťažovateľovi súdnu ochranu v kvalite vyžadovanej čl. 46 ods. 1 ústavy, pretože nerešpektoval zákonné medze, v rámci ktorých sa sťažovateľ ako dovolateľ súdneho prieskumu domáhal (čl. 51 ods. 1 ústavy). Najvyšší súd pri tomto dôvode odmietnutia dovolania v podstate (v bode 20 odôvodnenia) naznačuje, že účelom dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP je výlučne tvorba ustálenej rozhodovacej praxe, čo by znamenalo, že v konaní o takom dovolaní sa vôbec neposkytuje ochrana základným právam a slobodám. To však nie je v súlade nielen s judikatúrou ústavného súdu (I. ÚS 336/2019), ale ani s podstatou súdnej ochrany, ktorou je ochrana subjektívnych práv. Účelom dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku v aktuálnej regulácii civilného procesu je teda nepochybne okrem zjednocovania judikatúry aj ochrana subjektívnych práv sporových strán. Najvyšší súd svojím rozhodnutím pripodobnil dovolacie konanie vyvolané podaním dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP zjednocovaniu judikatúry podľa „zákona o súdoch“.

20. Ústavný súd, vychádzajúc z uvedeného, konštatuje, že výklad a aplikácia ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b) CSP najvyšším súdom na prípad sťažovateľa je arbitrárna a jeho závery v napadnutom rozhodnutí sú z tohto dôvodu ústavne neudržateľné. Najvyšší súd odmietnutím dovolania sťažovateľa v dôsledku nesprávnej interpretácie skutočného obsahu dovolania

sťažovateľa zamedzil sťažovateľovi prístup k dovolaciemu súdu, v dôsledku čoho porušil označené právo sťažovateľa.

21. Vychádzajúc z uvedených skutočností, ústavný súd dospel k záveru, že napadnutým rozhodnutím najvyššieho súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu a na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (bod 1 výroku nálezu).

22. Ústavný súd v súvislosti s návrhom sťažovateľa na zrušenie napadnutého uznesenia a vrátenie veci najvyššiemu súdu dospel k záveru, že pre dosiahnutie nápravy vo veci je nevyhnutné, aby tomuto návrhu vyhovel (bod 2 výroku nálezu). Najvyšší súd je v ďalšom konaní vo veci podľa § 134 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze. Východiskom pri opätovnom prejednaní dovolania tak preň bude právna (nie skutková) povaha kritiky, ktorú sťažovateľ v dovolaní predniesol. Rovnako tak posudzovanie prípustnosti dovolania nemôže byť založené na prípadnej nezovšeobecniteľnosti otázky ním nastolenej.

23. Keďže sťažovateľ v ústavnej sťažnosti nežiadal o priznanie náhrady trov konania, ústavný súd o trovách konania nerozhodoval.